

Committed to Excellence

KIMEP UNIVERSITY

**«ТІЛ МОДЕРНИЗАЦИЯСЫ: УАҚЫТ ТАЛАБЫ»
атты Халықаралық ғылыми-теориялық конференция**

МАТЕРИАЛДАРЫ

29-30 мамыр, 2015 ж.

МАТЕРИАЛЫ

**Международной научно-теоретической конференция
«МОДЕРНИЗАЦИЯ ЯЗЫКА: ВЫЗОВЫ ВРЕМЕНИ»**

29-30 май, 2015 г.

MATERIALS

**of the International scientific-theoretical
CONFERENCE “MODERNIZATION OF LANGUAGE:
REQUIREMENT OF TIME”**

May 29th and 30th

МАПРЯЛ аясында
Под эгидой МАПРЯЛ
Under the aegis of MAPRYAL

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті филология, әдебиеттану және әлем тілдері факультеті жалпы тіл білімі және шетел филологиясы кафедрасының қазақ хандығының 550 жылдығына арналған «XVIII Аханов оқулары»
«ТІЛ МОДЕРНИЗАЦИЯСЫ: УАҚЫТ ТАЛАБЫ»
атты халықаралық ғылыми-теориялық конференциясының
МАТЕРИАЛДАРЫ
29-30 мамыр

МАТЕРИАЛЫ

Казахском национальном университете им. аль-Фараби факультет филологии, литературоведение и мировых языков кафедры общего языкознание и иностранной филологии состоится XVIII Международная научно-теоретическая конференции «Ахановские чтения **МОДЕРНИЗАЦИЯ ЯЗЫКА: ВЫЗОВЫ ВРЕМЕНИ**» посвященной 550 летию казахского ханство
29-30 мая

MATERIALS

Al-farabi kazakh national university facult of philology, literary study and word languages department of general linguistics and foreign philology of the International scientific-theoretical
**CONFERENCE “MODERNIZATION OF LANGUAGE:
REQUIREMENT OF TIME”**

May 29th and 30th

Алматы, 2015

МОДЕРНИЗАЦИЯ ЯЗЫКА И МОДЕРНИЗАЦИЯ ОБЩЕСТВА

- Азаматова А.Х., Муқанова А.З.**
Курс латинского языка в системе университетского образования.....
- Абдиганпарова Г.А.**
Пуризм тілдік құбылыс ретінде.....
- Анарбекова Ұ.**
Қазақстанның қазіргі таңдағы тілдік жағдаяты.....
- Аргингазина Ш.Б.**
Тіл - мәдениет көрсеткіші.....
- Бектемирова С.Б., Ералиева А.**
«Марапаттау» сөйлеу актілерінің ерекшеліктері.....
- Борибаева Г.А.**
Топонимдік аңыздардағы әйел бейнесі.....
- Жумабекова А.К.**
О современных направлениях исследования полилингвальной коммуникации в условиях языковой ситуации Казахстана (социолингвистические и лингводидактические аспекты).....
- Кенжеқанова Қ.К.**
Когнитивтік лингвистиканың интерпретациясы.....
- Мадиева Г.Б.**
Глобализация и интеграция: современное лингвистическое образование (к постановке вопроса).....
- Мадиева Г.Б., Алипбекова Ф.**
Онимдер – этникалық мәдениеттің куммулятивті таңбалары.....
- Мадиева Д.**
Модернизация языка: англицизмы в названиях мероприятий (к постановке проблемы).....
- Попова Н.В., Сабырбаева Н.К.**
Использование монологического высказывания при обучении иностранным языкам
- Рахметова В.Ж., Карабаева Б.Н., Мадиева З.К.**
Коммуникативная компетентность будущих специалистов как основа высокого профессионализма.....
- Seth Agbo**
The role of language and national cultural identities in the modernization of society
- Таубаев Ж.Т.**
Саяси дискурстағы манипуляция мәселесінің ерекшеліктері.....
- Уматова Ж.М.**
Речевая агрессия: формы и сферы проявления.....

МОДЕРНИЗАЦИЯ ЯЗЫКА И НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКУ

- Баяндина С.Ж., Лукпанов А.Х.**
Дискурсивная практика программиста.....
- Бекмамбетова З.Ж., Хаирова Г.М.**
Применение информационных технологий при обучении русскому языку и литературе.....
- Бокулева Б.С., Исмагулова С.А.**
Қазақстанда хинди тілін оқыту үдерісі.....
- Джақсыбаева К.Ш.**

largely governed, not by a theory of modernization as such but by its visible benefits as deduced from the advancement of the leading nations.

САЯСИ ДИСКУРСТАҒЫ МАНИПУЛЯЦИЯ МӘСЕЛЕСІНІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

*Таубаев Ж.Т., zharasxiansheng@mail.ru
(әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, Алматы, Қазақстан)*

Кілт сөздер: политикалық дискурс, манипуляция, әсер ету

Қазіргі жаһандану дәуірінде, мемлекеттер арасындағы интеграция, мәдениаралық қарым-қатынастың дамуы секілді факторларға байланысты адамдар арасында коммуникация да қарқынды дамуда. Сондай коммуникацияның бір түрі ретінде дискурсты алып қарастыруға болады. Дискурс ұғымына тоқталып, оның құрылымын анықтаған шетелдік және отандық зерттеушілерден В.З. Демьянков, Т. Милевская, П. Серио, Ж. Дюбуа,

Б.А. Ахатова, Ж.Қ. Ибраева, Г. Матжанова, З.Ш. Ерназарованы атап өтуге болады [1: 185].

Көп жағдайда мәтін мен дискурсты ұқсатып жатады. Алайда екі терминнің арасында белгілі дәрежеде айырмашылықтар бар. Ван Дейк пікірінше, дискурс сөз арқылы ойлау қызметінің вербалды түрі, ол нақты лингвистикалық компоненттермен қатар экстралингвистикалық факторларды (когнитивтік құрылымдар, адресанттардың мақсаты мен ұстанымдары, вербалды хабарламаға қоса берілетін бейвербалды элементтер) қамтиды [1: 291].

Демек, дискурс – экстралингвистикалық факторларды қамтитын күрделі коммуникативтік құбылыс. Мәтін ол ақпараттық сипатқа ие және белгілі бір нақты ақпаратты бұрмалай шынайы жеткізеді. Ал дискурс тек қана жазбаша ғана болып қоймай, сонымен қатар ауызша да болады. Мәтінде автордың ішкі интенциясы айқын көрінбейді не жеткізу құралдары әлсіздеу болуы мүмкін. Ал дискурста автор барынша паралингвистикалық бірліктерді, кинесикалық, проксемикалық бірліктерді қолданып, ішкі интенциясын толыққанды жеткізе алады. Өйткені ақпарат алмасушы адам бетпе-бет отырып, мағлұмат береді. Осыдан келе біз дискурсты көпдеңгейлі үдеріс, ол айтушының вербалды мінез-құлқы (дауыс ырғағы интонация, паузаларға бөлу) және кинесикалық мінез-құлқы сияқты деңгейлерде (ым-ишара) қамтиды деп айта аламыз.

Саяси дискурс жоғарыда аталған анықтамаларды қамтиды, бірақ саяси сала бағытына арналған. Яғни көбінесе саясаттанушылардың сұхбаттары, пікірлері, ой-толғамдары саяси дискурс аясына кіреді. Саяси дискурста негізгі объект ретінде саясаттанушылардың сөздері, пікірлері негізге алынады. Өйткені ол дискурсты жасайтындар, тудыратындар да сол саясаткерлер. Саяси дискурста саясаткерлер ақпарат беріп қана қоймай, адамдарға, тыңдаушыларға тілдік бірліктер арқылы ықпал етуге тырысады. Саясаттанушылар, саясаткерлер көбінесе ел алдында сөйлейтіндіктен, саяси үгіт-насихат жүргізетіндіктен, олардың алдында ақпарат берумен қатар тыңдаушылардың назарын аударып, ықпал ету мәселесі туындайды. Әсіресе саяси науқан – сайлау басталғанда саясаткерлер өз бағдарламаларымен халыққа өздерінің ұстанымдары қаншалықты дұрыс екендігін, қоғамда болып жатқан бұрмалаушылықты тоқтату, елдің әлеуметтік жағдайын жақсарту секілді өзекті мәселелерді қозғап, елге барынша ықпал етуге тырысады. Бірақ бұлардың барлығы саяси манипуляцияның негізгі түрлері, көріністері деп айтса болады. Манипуляция әлемдік Кэмбридж сөздігінде мынадай анықтама берілген: «Әділетсіз немесе алдау, арбау арқылы біреуді не бірнәрсе өз мақсатына пайдалану арқылы бақылау» [2]. Демек саяси манипуляция фактілерді бұрмалау, ақиқатты жасыру, халықты өтірік не иллюзиялық жаңсақ ақпараттармен

территории, уничтожения или ограничения его независимости и насильственного подчинения его населения захватчику» [2, 24]; этимология слова прослеживается от латинского *aggressio* (нападение). Способность нападать и захватывать приписываются только государству, а не человеку, что, исходя из жизненной практики, видится не совсем верным.

В издании Толкового словаря русского языка С.И. Ожегова и Н.Ю. Шведовой 1992 г. появляется второе значение этого слова: «открытая неприязнь, вызывающая враждебность», [3] которое можно назвать переносным. Примечательно, что в более ранних изданиях этого словаря, например, от 1986 года, это значение не отражено. В словарях, изданных на рубеже XX-XXI веков, зафиксировано появление второго основного значения слова *агрессия*: «склонность к нападению, наступлению на кого-л.; агрессивность, враждебность» [4]; «о человеке или животном: воинственная враждебность по отношению к окружающим» [5, 34].

В толковых словарях английского языка изначально *агрессия* также определяется как действия государства, например «нарушение одним государством прав другого государства с использованием силы» [6]. Однако уже в 1912 году в английском словаре было зарегистрировано появление определения агрессии как «враждебного или разрушительного поведения», относящегося к сфере психологии [Harper].

В современных словарях превалирует именно это значение, агрессия определяется как «любое действие или поведение, нарушающее чьи-либо права, агрессия в отношении чьих-либо прав; регулярные нападки и атакующие действия; в *психиатрии*: открытая или скрытая враждебность, врожденная или вызванная фрустрацией, направленная на внешний объект или на самого себя», «чувство гнева и ненависти, которые могут выражаться в угрозах и насилии» [7].

Следовательно, в современном мире агрессия как феномен характеризует не только политику государства, но скорее поведение человека, что становится очевидным из эмпирических наблюдений. В связи с проникновением данного феномена практически во все сферы деятельности современного социума его изучение становится актуальным. Агрессия становится предметом исследования лингвистики, социологии, психологии, нейробиологии, педагогики и других наук, изучающих деятельность и мышление человека, поскольку антропоцентрическая парадигма, задающая направление развития науки в новейшее время, подразумевает наличие человека как субъекта действия.

Вербальная агрессия в современном мире оценивается общественным сознанием как менее опасная и разрушительная, чем агрессия физическая. Очевидно, что эта оценка не учитывает реальной социальной опасности речевой агрессии как первого шага на пути к агрессии физической, а также, что, что особенно важно, как явления создающего у членов общества «агрессивный подход к действительности», а тем самым – агрессивную социальную среду. Агрессия не только продукт общества. Она сама активно формирует социум, воздействуя на него.

Единое понятие речевой агрессии как таковое трактовать довольно сложно. Причиной этому служит тот факт, что речевая агрессия имеет множество форм проявления, в различных сферах жизни. Она может быть ориентирована как на внешние объекты, так и на самого себя, ставя при этом всегда главную цель-доминирование. В современном мире она буквально окружает нас, зачастую являясь причиной психических расстройств.

Наиболее емким определением речевой агрессии может являться следующее: «Обусловленное внешними факторами, либо внутренним состоянием человека, отрицательное влияние на адресата, выражаемое чаще всего в форме грубого, речевого акта с явным оттенком негативности, целью которого является желание побудить адресата к какому-либо действию или, реже, бездействию».

Әбілғазы Құсайынов туралы, оның бағдарламасы туралы ақпараттар өте аз, сәйкесінше оның саяси дискурсының манипуляциясы аса мықты деп айтуға болмайды. Халық оның экологияны жақсартуға бағытталған бағдарламасына тіптен ықылас білдерген жоқ. Екінші үміткер Тұрғын Сыздықовтың саяси дискурсы көбінесе консерваторлық бағытта болып, Марксизмді өзінің сайлау бағдарламасының желеуі ретінде алды. Кандидаттың саяси дискурсының манипуляциясы ретінде осы Марксизмді алуға болады. Марксизм ілімі дәлелдеуді қажет етпейтін, халыққа оң ықпал ететін, тарихи дамудың барлық сатыларынан өтіп, өзінің өміршеңдігін дәлелдеген, ғылыми дәйектелген тұжырым болғандықтан халықты барынша сендіру, иландыру, бақылау үшін өте тиімді болды. Оған дәлел ретінде Тұрғын Сыздықовтың мына сөздерін айтуға болады: «Марксизм – коммунистер үшін әлемнің өзгеруімен үнемі дамып отыратын, жаңа деректерді ой елегінен өткізетін шығармашылық ғылым». Яғни қазіргі қоғамда дамудың үздік моделі ретінде Марксизм алынып, ол қоғаммен бірге өзгеріп, түрленіп дамып отырады, еліміздің өркендеп дамуына әсер ететін бірден-бір фактор деген тұжырым жасайды. Сонымен қатар Марксизмді орта буын, әсіресе үлкен адамдар қолдайтынынан хабардар болғандықтан саяси дискурсында манипуляция ретінде Марксизмді басты назарға алды.

Қорытындылай келе дискурс, соның ішінде саяси дискурс және ондағы манипуляция қазіргі уақытта қоғамды басқаратын, бақылауға алатын тәсіл болып табылады. Оған қоса, саяси дискурстағы манипуляция тек қана қоғамға әсер етіп қана қоймайды, көп жағдайда сол қоғамды құрушы фактор болып саналады. Жоғарыда аталып өткен негізгі кейбір факторлар саяси дискурс манипуляциясының сәтті жүзеге асуына ықпалын тигізеді. Демек саясаткерлер осы факторларға сүйене отыра, саяси дискурстағы манипуляциясын іске асырады.

1. *Есенова Қалбике. Қазіргі қазақ медиа-мәтіннің прагматикасы: (Қазақ баспасөз материалдары негізінде) / А. Байтұрсынов атындағы тіл білімі инс-ы. - Алматы, 2004. 450 бет.*

2. *<http://dictionary.cambridge.org/ru>*

РЕЧЕВАЯ АГРЕССИЯ: ФОРМЫ И СФЕРЫ ПРОЯВЛЕНИЯ

*Уматова Ж.М., Жумабаева М.Б.
(КазНУ им. аль-Фараби, Алматы, Казахстан)*

В современном мире средства массовой информации занимают значительное пространство в духовной жизни социума. Проблема контролирования агрессивности членов сообщества, всегда была и остается одной из важнейших проблем, стоящих перед людьми. В отличие от животных, агрессивность которых регулируется инстинктом, люди способны к осознанно жестокому поведению, даже к получению удовольствий от чужих страданий.

Вся история человечества убедительно доказывает, что агрессия является неотъемлемой частью жизни личности и общества. Более того, агрессия обладает мощной притягательной силой и свойством заразительности – большинство людей на словах отвергает агрессию, но при этом широко демонстрирует ее в своей повседневной жизни.

Толковые словари русского языка позволяют проследить эволюцию значений слова *агрессия*. Так, например, в толковых словарях русского языка 50-х - 80-х годов XX века оно трактуется исключительно как «нападение, захват чужой территории» с пометкой «*политическое*» [1, 47] и «нападение одного государства на другое с целью захвата